

Jaargang 2 • nummer 2
mei 2004
Tweemaandelijks nieuwsbrief

Ver. Uitg.: Gerolf Annemans,
Madouplein 8 bus 9, 1210 Brussel.

1

• De vergrijzing,
een Vlaams probleem?

2

• De vergrijzing,
een Vlaams probleem?
- vervolg

• Interregionale geld-
stromen: een goed
bewaard Belgisch
geheim

4

• Interregionale geld-
stromen: een goed
bewaard Belgisch
geheim
- vervolg

Belastingdruk TOP 5

Index op basis van
vennootschapsbelasting,
vermogensbelasting, sociale
bijdragen, BTW

Frankrijk	174,8
België	156,1
Zweden	149,7
China	145,0
Italië	144,0

Bron: Misery Index,
Forbes Global, mei 2004.

De vergrijzing, een Vlaams probleem?

Betaalt Vlaanderen de Belgische vergrijzing? De Belgische bevolking verouderd aan een snel tempo. Terwijl het aandeel van 65-plussers in 2000 nog onder de 17% lag, zal dit binnen drie decennia oplopen tot bijna een kwart van de bevolking. De budgettaire impact van de vergrijzing zal vooral vanaf 2010 een belangrijke rol spelen. Naast een toename van de uitgaven voor pensioenen, zullen vooral ook de kosten voor gezondheidszorgen gevoelig toenemen. De Hoge Raad van Financiën schat dat de uitgaven in de Sociale Zekerheid (S.Z.) als gevolg van de veroudering zullen stijgen van 22,6% van het BBP in 2010 tot 26,0% in 2030 of een stijging van 3,4%.

De beste manier om de toekomstige uitgaven veilig te stellen is een versnelde afbouw van de overheidsschuld. Door de lagere inrestlasten kunnen immers meer middelen voor onder andere pensioenen vrijgemaakt worden. Schuldafbouw kan echter slechts gerealiseerd worden door de structurele opbouw van begrotingsoverschotten. Tot nu toe slaagt Verhofstadt er niet in een overschot te realiseren, een kunstmatig evenwicht blijkt tot op heden het maximaal haalbare. Er valt ook niet veel te verwachten van de pensioenspaarpot van Vande Lanotte. Eind 2003 zou de reserve van het Zilverfonds 9,44 miljard euro bedragen (inclusief de fameuze 5 miljard van Belgacom) of 3,5% van het BBP. Dit bedrag is net voldoende om de vergrijzingskosten voor 55 dagen te financieren. De ontoereikende reserves zijn echter niet het enige probleem. Het pensioenfonds wordt niet structureel gefinancierd, het bevordert de begrotingsdiscipline niet en zal op termijn de openbare schuld doen toenemen. De reserves bestaan namelijk volledig uit overheidsobligaties die verkocht zullen moeten worden om de toenemende kosten te financieren. Het Zilverfonds is dus verre van een garantie om de stijgende kosten op te vangen. In plaats van zich te fixeren op het staatspensioenfonds zou de regering zich beter toelagen op de effectieve en duurzame verlaging van de schuld.

De vergrijzingskosten worden voornamelijk gefinancierd uit de loonlasten. Momenteel zijn er ongeveer 3 actieven per gepensioneerde. Tegen 2010 zal deze verhouding afnemen tot 2 tegen 1. Op langere termijn zal 1 werkende voor 1 gepensioneerde betalen. Zonder verregaande ingrepen dreigt de financiering volledig te ontsporen. De tot nu toe genomen maatregelen zijn totaal ontoereikend. In België werkte in 2002 slechts 26,5% van de bevolking tussen 55 en 64 jaar, amper een half procent meer dan in 2000. Hiermee hangt België aan de staart van het Europese peloton: in 2002 bedroeg de gemiddelde werkzaamheidsgraad van de oudere bevolking bijna 40% in de EU-15. Voorlopige cijfers voor 2003 wijzen op een verdere achteruitgang van België. Dit komt overeen met de trendbreuk in het brugpensioen. In de periode 1992-2002 daalde het aantal bruggepensioneerden ononderbroken van 140.700 tot 106.500. Begin 2003 begint deze categorie echter opnieuw te stijgen. Volgens de RVA waren er in maart 2004 ruim 110.500 bruggepensioneerden of een stijging van 2.500 op jaarbasis.

De bevolking verouderd het sterkst in Vlaanderen. Thans ligt het aandeel 65-plussers in de drie gewesten even hoog; op korte termijn zal de vergrijzing in Vlaanderen echter sterker toenemen dan het Belgische gemiddelde. Terwijl de Vlaamse pensioenuitgaven stijgen, neemt ook het Vlaamse aandeel in de financiering ervan toe, waardoor de interregionale transfer via de sociale zekerheid niet vermindert. Het is de Vlaamse actieve bevolking die opdraait voor de toenemende lasten.

vervolg op pagina 2

Interregionale geldstromen: een goed bewaard Belgisch geheim

Jaarlijks stromen miljarden euro's vanuit Vlaanderen naar de andere gewesten. Exacte gegevens over de transfer zijn echter niet beschikbaar. Het onderwerp is nog steeds een Belgisch taboe en behoort dus tot de best bewaarde staatsgeheimen. De sporadische studies geven dan ook in het beste geval slechts een indicatie van de werkelijke omvang van de geldstroom. Onvolledige statistieken, verschillende ramingen van verdeelsleutels en het al dan niet opnemen van bepaalde componenten in de transfer leiden tot erg uiteenlopende resultaten. Afhankelijk van de bron wordt de omvang van de geldstroom geraamd op een bedrag 'ergens' tussen 3,4 miljard en 11,2 miljard euro. Misschien krijgen we binnenkort een beter beeld van de financiële transfers: medio mei, zo was beloofd, zou de Vlaamse regering een rapport over de problematiek voorstellen. In afwachting proberen we reeds een zicht te krijgen op de belangrijke componenten van de interregionale geldstromen.

De meest toonaangevende bron over de transfers is momenteel afkomstig van de KBC-bank. Gedurende de jaren '80 en '90 van vorige eeuw namen enkele professoren van de K.U.Leuven het initiatief tot een wetenschappelijke kwantificering van de welvaartsoverdrachten. Later nam de studiedienst van de KBC de fakkel over. In november 2000 publiceerde de bank een uitgebreide analyse van de geldstroom voor de periode 1990-1999. Deze studie werd in mei 2003 geactualiseerd. Het uitgangspunt om de transfers te ramen is het 'juste retour' principe: een gewest dat meer (minder) bijdraagt tot de belastingen dient evenredig meer (minder) profijt halen uit de overheidsuitgaven. Voor de berekening van de geldstroom

vervolg van pagina 1

Zoals het er nu naar uitziet, is een federaal begrotingsevenwicht in 2004 geen evidentie, laat staan een overschot. Door de onzekere conjunctuur kunnen we niet veel budgettaire meevallers verwachten, terwijl de uitgaven snel toenemen. Er zijn dan ook dringende structurele hervormingen nodig om de tewerkstelling te doen stijgen en de kosten van de S.Z. in bedwang te houden. Net als in de buurlanden moeten er drastische langetermijnmaatregelen genomen worden om deze enorme toekomstige lasten op te vangen. In aanloop van de verkiezingen durft Verhofstadt geen onpopulaire maatregelen voorstellen. Het valt echter sterk te betwijfelen of de regering na 13 juni eindelijk de tering naar de nering zal zetten, vooropgesteld dat de federale coalitie de verkiezingen overleeft.

moeten de overheidsontvangsten en -uitgaven gewestelijk gelokaliseerd worden. Aangezien de werkelijk gebruikte verdeelsleutels doorgaans niet bekend zijn, maakt de KBC ramingen van de verdelingen op basis van het beschikbare cijfermateriaal. De berekeningen zijn dan ook geen exacte weergave van de geldstroom, maar een raming van het bedrag en de tendens.

De KBC houdt geen rekening met de transfer in de schuld. Toch ontkent ze niet dat er ook hier een transfer is. Omwille van statistische en rekenkundige problemen waagt de bank zich echter niet aan een raming. Het gebruikte startjaar van de berekening en de verdeelsleutel in betreffend jaar beïnvloeden het resultaat immers erg sterk. Daarenboven vormt de schuld eveneens een vermogenseffect voor de houders van de overheidsobligaties. Om dit effect te berekenen moeten de obligatiehouders per gewest gekend zijn.

In 2002 stroomde 2,91 miljard euro via de Sociale Zekerheid (S.Z.) van Vlaanderen naar de andere gewesten. Tussen 2000 en 2002 steeg deze transfer met gemiddeld 0,11 miljard euro per jaar. De laatste jaren stabiliseert deze geldstroom rond 2,3% van het Vlaams primair inkomen: het verdiende inkomen voor belastingen en herverdelingen. Ondanks de snellere vergrijzing in Vlaanderen ten opzichte van de andere gewesten (met toenemende uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorgen) neemt de transfer niet af. Dit komt door de sterkere groei van de Vlaamse bijdragen voor de S.Z. In 2002 was Vlaanderen goed voor 64% van de ontvangsten in de S.Z. en voor 57,9% van de uitgaven. Terwijl deze uitgaven ongeveer overeenkwamen met het Vlaamse aandeel in de Belgische bevolking, lag het aandeel in de ontvangsten 7% boven het bevolkingsaandeel. De oorzaak van de interregionale geldstroom in de S.Z. is dan ook te vinden in de overfinanciering vanuit Vlaanderen.

Een gelijkaardig beeld vinden we bij de transfer in de federale begroting. In 2002 bedroeg deze geldstroom vanuit Vlaanderen 1,23 miljard euro of ruim 0,9% van het regionaal primair inkomen. Ook hier bedraagt de gemiddelde jaarlijkse groei bijna 0,11 miljard. Deze stijging is een gevolg van een krimpend Vlaams aandeel in de federale overheidsuitgaven en van een groter aandeel in de inkomsten. De uitgaven weerspiegelen voor een aanzienlijk deel de ontwikkeling van de tewerkstelling in de overheidssector. Bijna 40% van de federale loonlast kon aan Wallonië toegewezen worden, terwijl het Waalse bevolkingsaandeel slechts 32,6% bedroeg. Het Waalse aandeel in de overheidstewerkstelling neemt daarenboven de laatste jaren toe. Blijkbaar poogt het Waalse gewest de enorme werkloosheid terug te dringen via de creatie van overheidsjobs. Aan de inkomstzijde wordt de transfer voornamelijk bepaald door de hogere fiscale Vlaamse capaciteit: in 2002 lagen de

ontvangsten per Vlaming 8,4% boven het landsgemiddelde, terwijl deze per Waal 18% onder het gemiddelde lagen. De globale balans van de federale begrotingsverrichtingen is quasi identiek aan deze van de S.Z.: terwijl Vlaanderen voor 63,5% bijdroeg tot de ontvangsten, bedroeg het aandeel in de uitgaven slechts 58%.

Tenslotte loopt een laatste transfer - althans volgens de KBC - via de financiering van regio's. De middelen van de gemeenschappen bestaan uit de overdracht van een deel van de ontvangsten uit de federale personenbelastingen en de BTW. De financiering van de gewesten gebeurt voornamelijk via overgedragen ontvangsten uit personenbelastingen. De verdeling van de personenbelasting moet in principe gebeuren volgens de plaats van heffing. Hierdoor zou deze transfer moeten verdwijnen. Het Lambermontakkoord voorziet echter slechts een geleidelijke toepassing van het lokalisatieprincipe. Bovendien voorziet de nationale solidariteitsovereenkomst uitdrukkelijk transfers naar de gewesten waar de personenbelasting per inwoner lager

Via de S.Z., de federale begrotingsverrichtingen en de financiering van de gemeenschappen en gewesten, vloeide in 2002 ongeveer 5,43 miljard euro vanuit Vlaanderen naar de andere gewesten. Dit is 0,55 miljard meer dan in 2000. Van de 5,43 miljard kwam 4,44 miljard in Wallonië terecht, terwijl ongeveer 1 miljard naar Brussel vloeide. Dit komt neer op een aderlating van ongeveer 4,2% voor de Vlaamse primaire gezinsinkomens. Voor Wallonië betekent dit een bonus van 7,7% op het primaire inkomen en voor Brussel een surplus van nagenoeg 5%.

Zoals vermeld, geeft het KBC-cijfer slechts een gedeelte weer van de werkelijke geldstroom. Om een volledig beeld te krijgen moeten de transfers in de staatsschuld en de intresten van de schuld bijgeteld worden. Daarenboven moet rekening gehouden worden met de intresten op de overdrachten uit het verleden. Gegevens hierover zijn praktisch onvindbaar. Toch blijkt uit studies van de K.U.Leuven dat gedurende de periode 1975-1985 Wallonië voor 60% verantwoordelijk was voor

TRANSFERS UIT VLAANDEREN: de totale geldstroom in 2002 (in miljard euro)

Sociale Zekerheid	Federale begroting	Financiering regio's	Federale schuld	Intresten overdrachten*	Totale transfer
2,91	1,23	1,3	4,5	1,6	11,54

* Tot einde 2000. Bronnen: KBC, K.U.Leuven, Universiteit Antwerpen (UA), eigen berekeningen.

ligt dan het landsgemiddelde. De BTW-ontvangsten moeten aan de gemeenschappen toegewezen worden op basis van het werkelijk aantal leerlingen per regio. Door manipulatie van de leerlingcijfers slaagt de Franse gemeenschap er echter in vele miljoenen euro's meer binnen te rijven dan waar zij in theorie recht op heeft. De overgedragen federale belastingontvangsten waren in 2002 goed voor ongeveer 78% van de ontvangsten van de regio's. Het saldo bestaat voornamelijk uit gewestelijke belastingen die volledig volgens de lokalisatie van de heffing worden toegewezen, zodat hier geen transfers kunnen ontstaan. De gewestelijke fiscale autonomie blijft echter zeer beperkt. Terwijl Lambermont de gewestelijke belastingen uitbreidt, wordt tegelijkertijd de toekomstige regionale fiscale autonomie beperkt tot maximaal 26%. Minimum drie vierde van de gewestelijke ontvangsten blijven dus afhankelijk van het federale verdelingsmechanisme. De geldstroom via de financiering van de regio's bedroeg in 2002 ongeveer 1,3 miljard euro of nagenoeg 1% van het Vlaams primair inkomen. Dit is 0,2 miljard euro meer dan in 2000, ondanks de invoering van het lokalisatiebeginsel.

de opbouw van de staatsschuld. Deze periode komt ongeveer overeen met de spectaculaire groei van de schuld. Daarnaast blijkt dat de verbetering van het federale begrotingssaldo in belangrijke mate aan de Vlaamse begrotingsoverschotten te danken is. Dit impliceert dat de lasten voor de publieke schuld voornamelijk door Vlaanderen gedragen wordt. De K.U.Leuven schatte de transfer via de intresten op de schuld voor 1985 op ongeveer 3,5 miljard euro. Toegepast op de intresten van 2002 en uitgaande van de hypothese dat de gewestelijke bijdragen in de schuld constant zijn gebleven, impliceert dit een transfer van ruim 4,5 miljard euro. Op basis van een berekening van de Universiteit Antwerpen (UA) kunnen we daarenboven de intresten op de vroegere overdrachten op ongeveer 1,6 miljard ramen.

Inclusief de transfers via de schuld en vroegere overdrachten, komen we tot een totaal bedrag van niet minder dan 11,54 miljard euro of meer dan het dubbele dan de KBC-berekening. Dit cijfer mag echter geenszins als exact worden geïnterpreteerd,

vervolg op pagina 4

door het gebruik van verschillende ramingen en hypothesen. Ook al is het slechts een ruwe indicatie van de werkelijke totale transfer, toch geeft dit bedrag - dat 9% van het Vlaams primair inkomen bedraagt - een idee van de enorme omvang van de geldstroom vanuit Vlaanderen.

De geraamde transfer (exclusief de overdrachten in de schuld en in vroegere transfers) voor 2002 bedraagt dus 5,4 miljard euro. Hiervan vloeit 1 miljard naar Brussel. Aangezien Brussel een integraal onderdeel vormt van de toekomstige Vlaamse staat, houden we hier enkel rekening met de transfer naar Wallonië. Volgens onze raming vloeit daarenboven ongeveer 5,1 miljard naar Wallonië via de schuld en vroegere overdrachten. Daar

Inclusief Brussel kan de belasting met 63% verlaagd worden. Voor het ganse land is een verlaging van 50% mogelijk.

Voor de personenbelasting wordt het Vlaamse aandeel op 18,57 miljard geraamd. De transfer komt dus overeen met een verlaging van 24% voor Vlaanderen. Samen met Brussel is een verlaging met 20% mogelijk, voor gans België is dit 15%.

In 2003 bedragen de totale Vlaamse gewestelijke belastingen 2,84 miljard euro. Zonder de uitstroom van 4,4 miljard kunnen alle gewestelijke belastingen volledig afgeschaft worden. Bovendien blijft er nog 1,6 miljard over.

De loonkostenhandicap ten opzichte van de drie belangrijkste buurlanden bedraagt 11% of 10,7 miljard euro. Met 4,4 miljard kan dit concurrentieel nadeel met 41% verlaagd worden.

TRANSFERS UIT VLAANDEREN: de KBC-cijfers

Jaar	Bedrag in miljard euro			In % van het regionaal primair inkomen		
	van UL.	naar W.	naar BR.	van UL.	naar W.	naar BR.
1990	3,76	2,61	1,15	3,9	6,0	5,6
2002	5,43	4,44	1,00	3,6	6,7	3,5

Bron: KBC.

dit cijfer echter voor discussie vatbaar is (zie p. 3), laten we deze geldstroom hier buiten beschouwing. Alhoewel de totale Vlaams-Waalse transfer in 2002 goed is voor circa 9,5 miljard euro, gebruiken we voorlopig enkel de KBC-cijfers waarover veel minder onenigheid bestaat.

4,4 miljard euro van Vlaanderen naar Wallonië: wat zijn de mogelijkheden? Einde 2003 bedroeg de totale Vlaamse publieke schuld 3,26 miljard euro. De transfers kunnen deze in één klap wegwerken en nog meer dan één miljard overhouden.

De geraamde opbrengst van de vennootschapsbelasting bedraagt 4,26 miljard in Vlaanderen voor 2003. Zonder de transfers kan deze belasting dus in Vlaanderen volledig afgeschaft worden.

In 2003 bedroeg de gemiddelde prijs van een sociale woning 113.700 euro, grond en BTW inbegrepen. Met 4,4 miljard kunnen dus 39.050 sociale woningen gebouwd worden.

De aan Vlaanderen toegewezen uitkeringen in de S.Z. worden voor 2002 op 26,3 miljard geraamd (inclusief Brussel komt dit op 30,5 miljard). De transfer bedraagt dus bijna 17% van de Vlaamse uitkeringen. Inclusief Brussel komt dit op 14,5%. Voor België bedraagt de verhouding praktisch 10%.

Bronnen: KBC, Kamer van Volksvertegenwoordigers, Vlaamse regering, VHM, VEV, VBO, eigen berekeningen.

Periodiciteit van de FEC

Door de drukke verkiezingsbezigheden verschijnt deze editie later dan gepland. Onze excuses hiervoor en dank voor uw begrip. FEC 2(3) zal echter wat vroeger verschijnen en wel in de loop van juni.

Volgend nummer:
uitgebreide analyse van de Europese uitbreiding.

Actuele dossiers:

- Coördinatiecentra •
- Interregionale geldstromen: actuele cijfers •

Ook een volledig en stevig dossier
'Staatsschuld: Verhofstadts hypotheek' is nog steeds beschikbaar op de Studiedienst.

Contactadres Financieel-Economische Commentaren: Madouplein 8 bus 9, 1210 Brussel • Fax: 02.218.19.58
Abonneer via fec@vlaamsblok.be, ook voor tussentijdse nieuwsflitsen en deze nieuwsbrief in PDF-formaat.